

Як Михайло з духами розмовляв

Марія-Анна Голод

(час дії 1876-1957)

I

Михайло був третьою із черги дитиною о. Миколи й Олесі. Народився завчасу, був кволим і тихим немовлям, котре ніколи не плакало. Вставали до нього кілька разів на ніч, бо не були певні, чи ще живе. Але по кількох місяцях дитя стало рости, напрочуд здорове, завжди усміхнене, привітне.

Так то малий Михайло, або як тоді називали "Місьо", ріс собі поруч старших, а потім молодших дітей. Спокійний, зрівноважений, здібний до музики й математики, зосереджений в собі.

Одного ранку запитав у мами, чи сестричка, що маленькою померла, мала кучеряве волосся й сині очі: він бачив її на галузці квітучої яблуні в саду.

Потім знову казав батькові не їхати стрімкою лісовою дорогою, а краще окружним битим шляхом. Справді, цього самого дня несподіваний вихор звалив два величезні дуби просто почерез дорогу, куди збиравсь їхати батько.

I о. Микола, і Олеся, може, й сподівалися того, що Місько стане чи то ясновидом, чи людиною, обдарованою спроможністю спілкуватися з покійниками. Колись, як ще Місьо був у повиточку, їхали вони одного зимового дня відвідати Олесиноного батька. Дорога була довга, майже все лісами, що безперервною смугою покривали велику частину околиці, де стикалися три повіті: перемишлянський, рогатинський і бережанський.

Падав сніг, коні бігли шпарко, вже ось видно здалеку коршму, де треба їм відпочивати. Старий погонич Данило рішуче заявив:

– І коням і дітям треба з'їсти й напитися, а також і нам, – Данилове слово рахувалось завжди дуже важливим, вирішальним.

Коні начебто розуміли, що вже недалеко обрік і вода, побігли ще шпаркіше.

Та знічев'я із-за кущів, що на підліссі, вийшла жінка, закутана в хустку, з якимсь клунком на руках. Станула напроти коней... Коні здригнулись, зупинилися й заіржали, а тоді нараз втихли. Від раптового стриму розкрилося личко заповиненого Міся. Його очка відчинилися й глянули прямо на жінку, а личко склалося у веселу привітну усмішку.

У тій же хвилині жінка теж усміхнулася, кинула клунок, з якого висипались горючі головні на сніг... і зникла. Зникли теж головні, лише сніг на тому місці стопився...

– Дух Святий при нас! – злебеділа Олеся.

Старий Данило зняв шапку, отець Микола широко перехрестився...

Коли спитали в коршмі про цю з'яву, почули розповідь про одурену дівчину, котра із пімсти за зраджену любов підпалила хату, де якраз відбувалось весілля віроломного кохавника з иньшою. Усі геть згоріли, бо дівчина підкотила під двері каміння й

бервена, ніхто й не міг вийти... Ця подія сталася чи не двісті років раніше, про те розказували знову й знову. Було повір'я, що треба тій дівчині так довго покутувати, поки не побачить личка маленького хлопчика з усміхненими очима.

Про тую з'яву о. Микола і Олеся почали згадувати багато пізніше, коли вже діти дещо підрости та коли знову сталась їм пригода в тих самих лісах. Тим разом, як знову їхали до Олесиного батька святкувати його іменини, несподівано спостерегли тічну вовків на узліссі. Вовки пустились впоперек, щоб відразу допасти до коней. Отець Микола станув прямо на санях та заспівав пісню "О, хто-хто Миколая любить"... Пісня взивала поміч у святого Миколая, помічника людям від всякої напасти. З другого боку вийшов з-поміж дерев вдягнутий в кожух і кучму якийсь старший чоловік. Махнув на вовків своєю довгою палицею, вовки завернулися та й побігли геть... Ніхто, окрім Міся, не зауважив того чоловіка, дивувались, що вовки нараз покинули свою погоню. Місьо мовчав, аж поки не доїхали до придорожньої каплиці, присвяченої святому Миколаєві, та не зупинились на хвилинку, щоб дати коням передихнути. Місьо і його два брати зіскочили із саней, підійшли ближче до каплиці, де якийсь саморобний маляр намалював святого як звичайного старшого чоловіка в кожусі й хутряній шапці, з палицею в руках... Тоді Місьо, якому було вже яких шість літ, скрикнув:

- Тут той чоловік намальований, що махнув на вовків палицею! Я видів його під лісом.

Отець Микола зібрав ще раз усіх і знову заспівали пісню святому Миколаєві, тим разом дякуючи за вибавлення від вовків.

По тій пригоді лишилась у батьків якась певність, що Місьо виросте з окремим даром бачити більше, як всі інші. Кожний рік, до речі, приносив ще більше підтвердження такої певності.

Ось помер, чи як тоді казали - "переставився" - старий Данило. Декілька місяців потому бачив його Місьо поміж улюбленими лошицями. Не тільки бачив, ба навіть розмовляв з ним про молоденьких щойнонароджених лошаток.

Декілька разів під час всенічної відправи в церкві зустрічав Місьо померлих вже церковних братчиків, усміхався до них та перекидався кількома словами. Такі й подібні зустрічі з померлими ставали самозрозумілі. Про те вже говорилося зовсім відтверто, не роблячи з того якоїсь небувалої події...

Михайло мав вже вісімнадцятий рік, коли одного дня несподівано приїхав додому та довго умовляв батька, щоб уважав на себе, не перепрацьовувався, не простудився. Чому він так остерігав батька, показалося за кілька тижнів. Від несподіваної простуди до трьох днів помер о. Микола...

Все докорінно змінилося. Олеся мусіла покинути велике й гарне приходське господарство, велику хату, а передусім незалежне життя господині - їмості. Переїхала з дітьми до Львова. Там старалася влаштуватися та дати дітям належну освіту. В тому допомогли їй свояки о. Миколи - Туркевичі. Олесині свояки, Онишкевичі, вже стали перекинчиками, хотіли начебто допомогти "вдові з дрібними дітьми", то записали Міся кінчати гімназійну науку в польських монахів, щоб перехопити дуже талановитого

хлопця до себе. Але Михайло був не з тих! Він виразно заявив, що піде до української школи, куди вже ходять йому знайомі хлопці, гарні й добрі, веселі, цікаві.

– Ті хлопці будуть мені рідними свояками, – казав. Так і сталося. Хлопці одружилися з Михайловими сестрами, стали як і він, священиками, працювали для свого народу. Їхня приязнь і товаришування тривали аж до смерті.

II

Розмови й зустрічі Михайла з духами померлих відбувалися впродовж його життя. Ставалось це несподівано. Михайло завжди думав, що вже ось, слава Богу, позбувся цього дару чи радше обтяження.

Але такі зустрічі з покійниками продовжувалися, як і часом обзивалася здібність ясновидіти події на якийсь короткий час наперед, або і в ту саму хвилину, коли ставались десь далеко.

Він передбачив, коли трагічно помре від скруту кишок його старший брат, а від запалення легенів – молодший, коли від немого серця згасне його молоденька сестричка, коли пошесть забере в одному тижні двоє дрібненьких діточок сестри Стефаниди, коли далеко від дому згине від тифу наймолодша сестра, коли майже водночас із нею помруть найстарша і середуша сестри. Багато років пізніше передбачить теж смерть найменшого брата на залізничній станції в дорозі до Міся...

III

Розмовляв з духами Михайло часто. Духи приходили до нього як звичайні живі люди, в різних порах дня, раннім ранком, по полудні, вечором – зрідка вночі.

Ось Місьо, тепер вже отець Михайло, вибрався з ранку до церкви. День був весняний, доріжка до церкви поміж квітниками. На доріжці гарно зодягнена, усміхнена жінка.

– Прошу отця, тут до вас за яку годину прийде мій чоловік, треба йому порадити, щоб не відбирав сина зі школи в половині науки. Син має вчитися, вийти в люди, – скоро промовила. – Отець мене не знають, ми не звідси, але ми всі добре вас знаємо.

І вже не стало видіння... За якусь то годину дійсно прийшов господар із сусіднього села порадитися щодо дальших студій сина та рівнозначно просити про поминальне Богослужіння за жінку, яка упокоїлася перед кількома тижнями.

Іншим разом закликали о. Михайла до хворої жінки, вдови. Син цієї вдови клопотався коло мами, що стогнала в постелі.

– Мій Іван тут приходить, аякже, як взяв мене за руку, то вся долоня попечена. Казав просити вас, аби-сте його приймили, прийде до вас завтра вполудне, – скиглила жінка.

Отець Михайло не дуже то хотів давати віру такій балачці. Успокоїв жінку, наказав її синові прикладати до попеченої долоні зілля та ще й повезти до лікаря.

Але, як було обіцяно, на другий день вполудне, з'явився у приходській канцелярії господар, котрого о. Михайло похоронив чи не рік тому.

– Прошу, отче, погодіть моїх дітей з моєю жінкою, бо нема мені спокою на тому світі. Вона не хоче нічим поділитись із власними дітьми, а має того добра досить для

всіх, – просив дух покійного Івана.

По довгих переговорах вкінці вдалось цілу тую родину якось погодити. То вже й покійний Іван перестав товктися по своєму господарству та й приходити до о. Михайла.

Село, де був парохом о. Михайло, було велике, мало теж досить велику кольонію мазурів зі своїм костелом і польським ксьондзом. Одного дня знайшли того ксьондза мертвого на греблі поміж двома ставами. Лікар ствердив смерть від розриву серця. Але в селі було з того приводу досить клопоту від польської поліції, що тільки шукала якої-небудь нагоди причепитися до русинів. По якомусь часі все втихло, успокоїлося. Та тоді померлий ксьондз став з'являтися о. Михайлові і то дуже часто. Ставалось це звичайно пізнім вечором, коли по цілоденних заняттях сідав собі о. Михайло, щоб спокійно послухати радіопередач. Політика виглядала кепсько... Аж тут стоїть посеред кімнати ксьондз та жаліється, що залишив свою канцелярію у великому безладі. Уклінно просить отця Михайла зайнятися тими паперами, привести до порядку, відіслати, куди належить... Що ж мав робити о. Михайло? Запевнив ксьондза, що зробить все, як належить. Та "відвідини" тягнулись декілька тижнів, ксьондз з'являвся наново з новими дорученнями, маловажними дрібницями. Вкінці о. Михайло мав того досить і прямо сказав покійникові:

– Не приходіть більше, все зроблено, як треба і що треба. Тим більше, що будемо мати багато гірші клопоти, як ваші папери.

– Знаю, знаю, так як і ви знаєте, що зближається страшна війна. Я лише хотів запевнити вас у моїй приязні, та подякувати вам за вашу шляхетність. Вже не буду більше товктися, бо вже й не буде де.

Тоді зник і справді вже більше не являвся.

За кілька місяців почалась Друга світова війна. Знищила мільйони людей, розсипала сотки тисяч по всій земній кулі. Змінила все, що здавалось вічним, непорушним. Чи о. Михайло далі розмовляв з духами? Про те не було вже жодної мови. Ставались події страшніші від появ духів... Але, може, ці духи остерігали о. Михайла, бо вся його сім'я якось оціліла.

Отець Михайло Туркевич, брат моєї мами, помер у 1957 році на своїй парохії в Поникві Великій біля Бродів.